

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ЧННЦБ ЗУНУ

Надія КУЛЬЧИЦЬКА

30 _____ 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВІРКОВ

30 _____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Місцеві фінанси»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – 07 Управління та адміністрування

спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа та страхування»

кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем)	Екз. (сем)
Денна	4	8	40	40	5	10	55	150	-	8
Заочна	4	8	8	4	-	-	138	150	-	8

30.08.2024
[Signature]

**Чортків – ЗУНУ
2024**

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 9 від 26.05.2021 р.).

Робочу програму склала к.е.н., доцент Надія КУЛЬЧИЦЬКА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін (протокол № 1, від 28.08.2024 р.)

Завідувач кафедри Людмила ДЕРМАНСЬКА

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (протокол № 1 від 30.08 2024 р.)

Керівник групи
забезпечення спеціальності

 Ольга КИРИЛЕНКО

Гарант ОПП

 Юлія БУГЕЛЬ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Місцеві фінанси»

1. «ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»

Дисципліна «Місцеві фінанси»	Галузь спеціальності, професійна ступінь вищої освіти	знань, освітньо-програма, Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Статус дисципліни: вибіркова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 5	Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки: <i>Денна – 4</i> <i>Заочна – 4</i> Семестр: <i>Денна – 8</i> <i>Заочна – 8</i>
Кількість змістових модулів – 2	освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа та страхування»	Лекції: <i>Денна – 40 год. Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 40 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 150 год.	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>Денна – 55 год.</i> <i>Заочна – 138 год.</i> Тренінг: <i>10 год</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 5 год</i>
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 5		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Дисципліна «Місцеві фінанси» передбачає послідовне вивчення засад побудови системи місцевих фінансів, що дає можливість сформувати у студентів знання з організації та функціонування системи фінансових відносин щодо формування і використання фінансових ресурсів та організації бюджетного процесу на місцевому рівні, проведення оцінки результатів впливу місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій, ознайомлення зі світовим досвідом організації місцевих фінансів.

Метою дисципліни є формування у студентів системи ґрунтовних теоретичних знань і практичних навичок з особливостей організації і функціонування системи місцевих фінансів, їх ролі та впливу на розвиток економічної та соціальної інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць, здійсненні бюджетного процесу на місцевому рівні, формуванні і реалізації регіональної фінансової політики, управлінні бюджетними ресурсами та набутті вмінь використовувати одержані знання для обґрунтування управлінських рішень у сфері місцевих фінансів. Дисципліна спрямована на пошук ефективних рішень в управлінні місцевими фінансами, що набуває особливої актуальності в умовах фінансової децентралізації.

Предмет дисципліни – теоретичні та практичні аспекти функціонування місцевих фінансів, формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, вироблення і реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування, організації бюджетного процесу на місцевому рівні.

Вивчення курсу «Місцеві фінанси» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.2.Завданнями вивчення дисципліни є:

- вивчення суті місцевих фінансів, їх складу і місця у фінансовій системі держави;
- ознайомлення з державною регіональною політикою, її змістом, цілями та впливом на розвиток місцевого самоврядування;
- вивчення сутності децентралізація влади та її впливі на місцеві фінанси;
- з'ясування специфіки фінансової політики органів місцевого самоврядування;
- вивчення складу фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування;
- з'ясування особливостей фінансового забезпечення підприємств комунальної власності;
- ознайомлення з практикою формування доходів місцевих бюджетів;
- з'ясування ролі місцевих податків і зборів в доходах місцевих бюджетів;
- ознайомлення з роллю міжбюджетних трансфертів у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування;
- ознайомлення з практикою здійснення місцевих запозичень;
- вивчення системи видатків місцевих бюджетів;
- ознайомлення з організацією бюджетного процесу на місцевому рівні;
- вивчення порядку складання проекту місцевого бюджету;
- ознайомлення з формами участі громадян у бюджетному процесі;
- ознайомлення з порядком формування і реалізації бюджетів участі;
- з'ясування основ складання бюджету для громадян;
- вивчення сутності бюджетної прозорості;

- вивчення організації фінансового контролю на місцевому рівні;
- з'ясування сутності корупції та корупційних ризиків в управлінні місцевими фінансами;
- ознайомлення з міжнародними стандартами організації місцевих фінансів та з досвідом організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування яких забезпечує вивчення дисципліни:

СК12. Здатність розуміти особливості організації та механізм проєктного фінансування соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад, аналізувати його результати.

СК13. Здатність застосовувати новітні форми та інструменти залучення і використання фінансових ресурсів для реалізації проєктів розвитку регіонів і територіальних громад на засадах транспарентності.

СК16. Здатність розуміти особливості функціонування фінансів територіальних громад, обґрунтовувати професійні рішення щодо формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

СК17. Здатність застосовувати сучасні технології бюджетування, інструменти інклюзивного та транспарентного підходів у бюджетному процесі на місцевому рівні, знання законодавства у сфері бюджетного регулювання.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни «Місцеві фінанси» базується на знаннях, отриманих при вивченні таких дисциплін, як «Теорія фінансів», «Податкова система», «Публічні фінанси», «Казначейська система».

2.5. Програмні результати навчання:

ПР24. Розуміти особливості організації та механізм проєктного фінансування соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад, аналізувати його результати.

ПР25. Застосовувати новітні форми та інструменти залучення і використання фінансових ресурсів для реалізації проєктів розвитку регіонів і територіальних громад на засадах транспарентності.

ПР28. Розуміти особливості функціонування фінансів територіальних громад, пропонувати обґрунтовані рішення щодо формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

ПР29. Застосовувати сучасні технології бюджетування, інструменти інклюзивного та транспарентного підходів у бюджетному процесі на місцевому рівні, розуміти методи бюджетного регулювання.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1: ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ТЕМА 1. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Мета, об'єкт та предмет вивчення дисципліни «Місцеві фінанси». Еволюція теорії місцевих фінансів: від зародження до сучасних концепцій Сучасні уявлення про суть місцевих фінансів. Формування інституту місцевого самоврядування. Аналіз міжнародних стандартів організації місцевих фінансів. Зміст та значення Європейської хартії місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування у чинному законодавстві. Забезпечення розвитку місцевого самоврядування в контексті формування ринкової економіки та демократичного устрою. Визначення завдань держави і місцевого самоврядування за умов децентралізації. Сутність місцевих фінансів: їхнє призначення, функції та принципи організації. Домінанти соціально-економічного призначення місцевих фінансів. Склад місцевих фінансових інститутів та їх характеристика.

Література: 1,2,3,5,7,11,13,15,20.

ТЕМА 2: ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЗМІСТ, ЦІЛІ ТА РОЛЬ У РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

Регіональна політика держави: суб'єкти та об'єкти. Вплив державної регіональної політики на місцеві фінанси. Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021-2027 роки. Тенденції та проблеми регіонального розвитку в контексті загальнонаціональних викликів. Напрямки регіональної політики України на період до 2027 року. Механізм реалізації та фінансове забезпечення Стратегії державної регіональної політики. Порядок формування та використання коштів Державного фонду регіонального розвитку. Проектне фінансування як інструмент активізації соціально-економічного розвитку регіональних та муніципальних утворень. Моніторинг реалізації державної регіональної політики. Регіональні стратегії розвитку.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ТЕМА 3. РЕФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА. РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ключові принципи трансформації місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Розподіл повноважень між органами державної влади і органами місцевого самоврядування. Реформа місцевого самоврядування та її цілі. Розмежування компетенцій органів місцевого самоврядування: власні та делеговані повноваження. Зміст і складові бюджетної децентралізації. Децентралізація доходів та видатків як фактор підвищення ефективності державного управління. Кількісні та якісні показники децентралізації. Етапи та методика формування фінансово спроможних територіальних громад в Україні. Фінансові аспекти об'єднання територіальних громад. Динаміка процесу децентралізації в Україні.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ТЕМА 4. МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Фінансова політика органів місцевого самоврядування: складові та принципи. Бюджетна, податкова, боргова політика органів місцевого самоврядування.

Повноваження органів місцевого самоврядування у формуванні власної фінансової політики. Взаємодія державних та місцевих фінансових органів у формуванні та реалізації фінансової політики. Об'єкти та суб'єкти вироблення фінансової політики на місцевому рівні. Інструменти реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування. Особливості формування фінансової стратегії і фінансової тактики закладів охорони здоров'я, освіти, організацій і установ, органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ТЕМА 5. ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Особливості функціонування фінансів територіальних громад. Склад фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування: місцеві бюджети, цільові фонди та комунальні підприємства як елементи фінансової системи. Місцеві бюджети: ключовий елемент фінансового забезпечення місцевого самоврядування та їх класифікація. Правове регулювання місцевих бюджетів: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», щорічні закони про Державний бюджет України, рішення органів місцевого самоврядування про місцеві бюджети. Вплив реформи місцевого самоврядування на функціонування місцевих бюджетів. Домінанти суспільного призначення місцевих бюджетів. Інші групи фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Роль та значення місцевого господарства у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Механізми транспарентного фінансування проектів розвитку територіальних громад та регіонів: сучасні підходи. Проблеми ефективного формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,4,5,17,18,21,22,23.

Тема 6. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ: ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.

Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг: суть, принципи формування та реалізації. Право комунальної власності та склад об'єктів права комунальної власності. Права та обов'язки органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг. Особливості організації та управління фінансами підприємств комунальної власності. Правові та організаційні аспекти діяльності комунальних унітарних підприємств. Особливості формування тарифів на житлово-комунальні послуги. Стратегічні напрямки розвитку житлово-комунального господарства територіальних громад: аналіз проблем та перспектив. Фінансові джерела для проведення реформ у житлово-комунальному господарстві.

Література: 2,3,5,6,17,18,19,21,22,23.

ТЕМА 7. ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Сутність та соціально-економічне значення доходів місцевих бюджетів. Характеристика податкових доходів, неподаткових доходів, доходів від операцій з капіталом, трансфертів як складових доходів місцевих бюджетів за бюджетною класифікацією. Склад доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів. Нормативи зарахування доходів до місцевих бюджетів різних видів. Проблеми оптимізації складу та структури доходів місцевих бюджетів України та розробка стратегій зміцнення їх фінансової автономії

Специфіка формування дохідної частини бюджету закладів освіти, охорони здоров'я, організацій, установ та органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,4,5,17,18,21,23.

ТЕМА 8. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Зміст та призначення місцевого оподаткування. Численність, масовість, регресивність, застосування права податкової ініціативи - ознаки місцевого оподаткування. Підходи щодо добору місцевих податків і зборів. Історичні витоки місцевого оподаткування. Теоретичні засади класифікації місцевих податків і зборів: прямі та непрямі податки, надбавки до загальнодержавних податків і відрахування від них, конгломерат податкових платежів. Місцеві податки і збори джерела формування доходів місцевих бюджетів в Україні. Механізм справляння місцевих податків і зборів. Податок на нерухоме майно. Єдиний податок. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір. Роль місцевих податків і зборів у реалізації політики органів місцевого самоврядування: напрями підвищення фіскальної ефективності.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ТЕМА 9. МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Зміст, складові, вплив на місцеві фінанси, особливості реалізації та розвиток бюджетного федералізму. Міжбюджетні відносини: зміст, суб'єкти, передумови виникнення. особливості організації в бюджетній системі України. Зміст міжбюджетної реформи та її вплив на місцеві фінанси. Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання. Види видатків місцевих бюджетів та джерела їх фінансування. Критерії розмежування видатків між бюджетами. Фінансове вирівнювання розвитку адміністративно-територіальних одиниць: суть, методи, основні наслідки. Види бюджетних трансфертів. Види та порядок розрахунку дотацій та субвенцій місцевим бюджетам з Державного бюджету України. Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів. Міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами. Роль міжбюджетних трансфертів у розвитку закладів освіти, охорони здоров'я, організацій, установ та органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,5,6,7,18,19, 21,23.

ТЕМА 10. МІСЦЕВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Система місцевих запозичень в Україні: етапи становлення, тенденції розвитку. Чинне Нормативно-правове регулювання здійснення місцевих запозичень. Види і форми місцевих позик. Суть облігацій місцевих позик в Україні, етапи їх випуску, розміщення та погашення. Основні етапи випуску облігацій місцевих позик у разі їх відкритого (публічного) розміщення. Рейтингова оцінка облігацій місцевої позики. Управління місцевим боргом як вадливий аспект діяльності органів місцевого самоврядування: зміст та методи. Місцеві гарантії та умови їх надання органами місцевого самоврядування.

Література: 2,3,5, 7,18,21,23.

ТЕМА 11. ПЛАНУВАННЯ І ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Теоретичні основи формування видаткової частини місцевих бюджетів. Розподіл видаткових повноважень. Характеристика функціональної, економічної, відомчої та програмної класифікації видатків місцевих бюджетів. Кошторисне планування видатків

установ, які фінансуються з місцевих бюджетів. Специфіка програмно-цільового методу планування видатків у місцевих бюджетах. Бюджетна програма: зміст і складові. Поточні видатки та видатки розвитку місцевих бюджетів. Джерела формування бюджетів розвитку. Напрямки використання ресурсів бюджету на розвиток закладів освіти, охорони здоров'я, організацій, установ та органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,5, 7,18,21,23.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ДЕМОКРАТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

ТЕМА 12. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Специфіка організації бюджетного процесу на місцевому рівні: зміст, характеристика стадій. Законодавчі основи регулювання бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні. Порядок складання проектів місцевих бюджетів. Розгляд та прийняття рішень про місцевий бюджет. Виконання місцевих бюджетів: етапи та особливості. Підготовка та розгляд звітів про виконання місцевих бюджетів. Суб'єкти бюджетного процесу на місцевому рівні. Органи, що здійснюють нормативно-правове врегулювання бюджетного процесу на місцевому рівні. Органи, які визначають місцеву бюджетну політику. Органи оперативного управління бюджетним процесом. Розпорядники та одержувачі коштів місцевого бюджету. Фінансова оптимізація місцевих бюджетів: використання тимчасово вільних коштів на вкладних (депозитних) рахунках у банках для збільшення доходної частини.

Література: 2,3,4,5, 7,14,18,21,22.

ТЕМА 13: ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Особливості бюджетного планування на місцевому рівні. Зв'язок стратегічного і поточного бюджетного планування. Суть та методи бюджетного планування і прогнозування. Модель бюджетного прогнозування. Програмно-цільовий метод бюджетного планування. Бюджетні програми та їх складові. Організація планування місцевих бюджетів. Підходи до визначення параметрів доходної частини місцевих бюджетів. Порядок планування видатків місцевих бюджетів. Особливості планування видатків за функціональною ознакою. Інклюзивний підхід у бюджетному плануванні. Перспективи розвитку бюджетного планування на місцевому рівні.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 14: МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Шляхи забезпечення транспарентності органів місцевого самоврядування. Інструменти взаємодії органів місцевого самоврядування, членів територіальної громади та інститутів громадянського суспільства. Бюджетні слухання - елемент бюджетного процесу на місцевому рівні. Організація бюджетних слухань. Бюджети для громадян. Механізми залучення громадян до розподілу бюджетних коштів, конкурси громадських ініціатив. Участь громадян у дорадчих та консультативних органах. Звітування розпорядників бюджетних коштів. Модернізація інструментів взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації. Нові можливості Інтернету та соціальних мереж у налагодженні тісних зв'язків місцевої влади з громадськістю.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 15: ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТІВ УЧАСТІ

Історичні аспекти виникнення бюджету участі та його вплив на покращення соціально-економічних показників територіальних громад. Поширення практики формування бюджетів участі у світі. Бюджети участі в Україні та тенденції їх розвитку. Моніторинг практики формування та реалізації бюджету участі органів місцевого самоврядування. Календар бюджету участі. Вимоги до проектів, що подаються на фінансування з місцевого бюджету. Зміст проектів. Повноваження Номінаційного комітету та порядок роботи. Процедура відбору та схвалення проектів. Проблеми функціонування бюджетів участі в Україні та шляхи їх вирішення.

Література: 2,3,5,14, 16,17,18,21,23.

ТЕМА 16. ОСНОВИ СКЛАДАННЯ БЮДЖЕТУ ДЛЯ ГРОМАДЯН

Бюджет для громадян як важливий інструмент забезпечення прозорості бюджетного процесу та налагодження ефективних комунікацій влади і громади. Вимоги до інформації, яка використовується для складання бюджету для громадян. Складові бюджету, які висвітлюються в бюджеті для громадян. Технології наочної подачі матеріалу в бюджеті для громадян. Реалізація ініціатив громадян у процесі бюджетного планування на місцевому рівні в Україні. Напрямки розвитку технологій складання бюджету для громадян.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 17. БЮДЖЕТНА ПРОЗОРІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ:

Бюджетна прозорість: суть та значення принципу та передумови забезпечення. Вектори впливу бюджетної прозорості і транспарентності на соціально-економічне становище країни. Моніторинг бюджетної прозорості у світі. Методика визначення рівня бюджетної прозорості Міжнародним бюджетним партнерством.

Методологічні підходи, що застосовуються вітчизняними громадськими організаціями, для оцінки рівня бюджетної прозорості. Бюджетні документи і вимоги до інформації. Стан бюджетної прозорості в Україні. Нормативно-правове регулювання забезпечення транспарентності бюджетного процесу в Україні. Шляхи підвищення рівня бюджетної прозорості місцевих бюджетів в Україні.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 18. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Здійснення фінансового контролю на місцевому рівні: зміст, завдання, принципи, об'єкти та суб'єкти. Попередній, поточний і наступний фінансовий контроль. Характеристика діяльності органів державного управління, які наділені контрольними повноваженнями у сфері місцевих фінансів. Роль і нормативно-визначені повноваження органів місцевої влади у процесі здійснення фінансового контролю на місцевому рівні. Сутність і роль відомчого і внутрішнього контролю в системі місцевих фінансів. Необхідність запровадження та механізми реалізації громадського контролю на рівні місцевого самоврядування в умовах розвитку демократичних інститутів.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 19. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ ЯК ПЕРЕШКОЛА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Вплив корупції на ефективність формування та використання бюджетних ресурсів територіальної громади. Нормативно-правове забезпечення боротьби з корупцією в Україні. Корупційні ризики в сфері місцевого самоврядування: земельні відносини, сфера надр користування, управління комунальним майном, закупівлі за публічні кошти. Напрями мінімізації корупційних ризиків та усунення їх негативних наслідків у сфері місцевих фінансів.

Література: 1,2,11,14,16,17,18,21,23.

ТЕМА 20. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Міжнародні нормативно-правові акти у сфері державних та місцевих фінансів, публічного сектору, публічних фінансів, фінансового контролю, бюджетної прозорості, участі громадськості у бюджетному процесі. Склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн. Доходи і видатки місцевих бюджетів. Фінансове вирівнювання та його роль у розвитку територій. Місцеве оподаткування за кордоном. Вплив місцевих податків та зборів на формування дохідної бази територіальних бюджетів у зарубіжних державах. Досвід комунального кредиту. Місцеві позики та їх роль у формуванні фінансових ресурсів органів місцевої влади. Бюджетний федералізм і його вплив на місцеві фінанси зарубіжних країн. Функціонування системи міжбюджетних трансфертів за кордоном. Фінанси муніципальних підприємств. Форми залучення громадян до управління місцевими справами в зарубіжних країнах. Особливості формування бюджетів закладів охорони здоров'я, освіти, організацій та установ, органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ «МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»

Денна форма заняття

Теми курсу	Кількість годин					
	Лекції	Практич ні	СРС	ІРС	Тренінг	Контроль- ні заходи
Змістовий модуль 1. Інституційні та фінансові основи місцевого самоврядування						
Тема 1. Місцеві фінанси у фінансовій системі держави	2	2	2		5	Поточне опитування
Тема 2: Державна регіональна політики України: зміст, цілі та роль у розвитку місцевого самоврядування	2	2	2			Тестові та практичні завдання
Тема 3. Реформа адміністративно-територіального устрою в Україні та її нормативно-правова база. Реформа місцевого самоврядування	2	2	2			Тестові та практичні завдання
Тема 4. Механізми формування та реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування	2	2	2			Поточне опитування

Тема 5. Формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад	2	2	2	3		Поточне опитування
Тема 6. Фінансове забезпечення сфери житлово-комунальних послуг: основні засади державної політики	2	2	2			Тестові та практичні завдання
Тема 7. Формування дохідної частини місцевих бюджетів	2	2	2			Поточне опитування
Тема 8. Місцеві податки і збори як джерело фінансових ресурсів місцевих бюджетів	2	2	4			Заліковий модуль по темах 1-8
Тема 9. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання місцевих бюджетів	2	2	4			Поточне опитування
Тема 10. Місцеві запозичення та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів	2	2	2			Поточне опитування
Тема 11. Планування і порядок фінансування видатків місцевих бюджетів	2	2	2			Поточне опитування
Змістовий модуль 2. Демократичні основи функціонування місцевих фінансів						
Тема 12. Бюджетний процес на місцевому рівні	2	2	2	2	5	Поточне опитування практичні та тестові, завдання
Тема 13. Формування проекту місцевого бюджету	2	2	4			Поточне опитування, тестові, завдання.
Тема 14: Механізми залучення громадськості до бюджетного процесу	2	2	4			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 15. Формування і реалізація бюджетів участі	2	2	2			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 16. Основи складання бюджету для громадян	2	2	2			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 17. Бюджетна прозорість як елемент демократичного врядування	2	2	2			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 18. Контроль за використанням бюджетних коштів на місцевому рівні	2	2	4			Поточне опитування,

						тестові завдання
Тема 19. Корупційні ризики в місцевому самоврядуванні як перешкода для ефективності використання бюджетних коштів	2	2	4			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 20. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. Місцеві фінанси зарубіжних країн	2	2	5			Заліковий модуль по темах 9-20
Всього:	40	40	55	5	10	екзамен

Заочна форма заняття

Теми курсу	Кількість годин				Контрольні заходи
	Лекції	Практичні	СРС		
Змістовий модуль 1 Інституційні та фінансові основи місцевого самоврядування					
Тема 1. Місцеві фінанси у фінансовій системі держави	4	2	6	6	Поточне опитування, тестові завдання
Тема 2: Державна регіональна політики України: зміст, цілі та роль у розвитку місцевого самоврядування					
Тема 3. Реформа адміністративно-територіального устрою в Україні та її нормативно-правова база. Реформа місцевого самоврядування					
Тема 4. Механізми формування та реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування					
Тема 5. Формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад					
Тема 6. Фінансове забезпечення сфери житлово-комунальних послуг: основні засади державної політики					
Тема 7. Формування дохідної частини місцевих бюджетів					
Тема 8. Місцеві податки і збори як джерело фінансових ресурсів місцевих бюджетів					
Тема 9. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання місцевих бюджетів					
Тема 10. Місцеві запозичення та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів					
Тема 11. Планування і порядок фінансування видатків місцевих бюджетів					
Змістовий модуль 2. Демократичні основи функціонування місцевих фінансів					
Тема 12. Бюджетний процес на місцевому рівні			6		

Тема 13. Формування проекту місцевого бюджету	4	2	6	Поточне опитування, тестові завдання
Тема 14: Механізми залучення громадськості до бюджетного процесу			6	
Тема 15. Формування і реалізація бюджетів участі			6	
Тема 16. Основи складання бюджету для громадян			6	
Тема 17. Бюджетна прозорість як елемент демократичного врядування			6	
Тема 18. Контроль за використанням бюджетних коштів на місцевому рівні			6	
Тема 19. Корупційні ризики в місцевому самоврядуванні як перешкода для ефективності використання бюджетних коштів			8	
Тема 20. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. Місцеві фінанси зарубіжних країн			8	
Всього:	8	4	138	екзамен

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «МІСЦЕВІ ФІНАНСИ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФІНАНСОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Місцеві фінанси у фінансовій системі держави

Мета: вивчити основи формування інституту місцевого самоврядування; ознайомитись із основами теорії, функціями та принципами місцевих фінансів; розглянути міжнародні стандарти організації місцевих фінансів, зміст та значення Європейської хартії місцевого самоврядування; розглянути основні законодавчі документи, які регламентують функціонування інституту місцевого самоврядування в нашій державі.

Питання для обговорення:

1. Формування інституту місцевого самоврядування і місцеві фінанси.
2. Теоретичні основи, функції та роль місцевих фінансів.
3. Принципи організації місцевих фінансів та склад місцевих фінансових інститутів.
4. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів.
5. Нормативно-правове регулювання місцевих фінансів.

Література: 1,2,3,5,7,11,13,15,20.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Державна регіональна політика України: зміст, цілі та роль у розвитку місцевого самоврядування

Мета: вивчити зміст, мету, принципи, об'єкти та суб'єкти державної регіональної політики України; визначити вплив державної регіональної політики на місцеві фінанси; ознайомитись із Державною стратегією регіонального розвитку України на 2021-2027 роки; з'ясувати стан та проблеми фінансового забезпечення державної регіональної політики; розглянути регіональні стратегії розвитку.

Питання для обговорення:

1. Зміст, мета, принципи, об'єкти та суб'єкти державної регіональної політики України.
2. Вплив державної регіональної політики на місцеві фінанси.
3. Напрямки регіональної політики України на період до 2027 року.

4. Фінансове забезпечення державної регіональної політики. Проектне фінансування соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад.

5. Моніторинг реалізації державної регіональної політики.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Реформа адміністративно-територіального устрою в Україні та її нормативно-правова база. Реформа місцевого самоврядування

Мета: вивчити сутність та цілі адміністративно-територіальної реформи в Україні, реформи місцевого самоврядування, зміст і складові бюджетної децентралізації; розглянути процес формування в Україні фінансово спроможних громад; ознайомитись із методикою формування фінансово спроможних громад; визначити фінансові проблеми об'єднання територіальних громад в Україні.

Питання для обговорення:

1. Реформа адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні та її цілі.

2. Зміст і складові бюджетної децентралізації.

3. Етапи формування фінансово спроможних громад.

4. Методика формування фінансово спроможних громад.

5. Фінансові аспекти об'єднання територіальних громад в Україні.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Механізм формування та реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування

Мета: вивчити сутність і принципи фінансової політики органів місцевого самоврядування; ознайомитись із основними напрямками фінансової політики органів місцевого самоврядування; розглянути механізм вироблення фінансової політики на місцевому рівні та інструменти її реалізації; окреслити перспективи розвитку фінансової політики на місцевому рівні.

Питання для обговорення:

1. Концептуалізація фінансової політики органів місцевого самоврядування.

2. Види фінансової політики на місцевому рівні та їх характеристика.

3. Механізм вироблення фінансової політики на місцевому рівні.

4. Інструменти реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування.

5. Фінансова стратегія і фінансова тактика органів місцевого самоврядування.

Література: 2,3,5,17,18,21,23,27.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад

Мета: з'ясувати склад фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; розглянути місцеві бюджети у системі фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; ознайомитись з нормативно-правовою базою функціонування місцевих бюджетів; визначити вплив реформи місцевого самоврядування на місцеві бюджети України; розглянути суспільне призначення місцевих бюджетів; визначити роль місцевого господарства у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; встановити форми та інструменти залучення і використання фінансових ресурсів; виявити сучасні проблеми ефективного формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Питання для обговорення:

1. Склад фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

2. Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Вплив реформи місцевого самоврядування на місцеві бюджети України.

3. Нормативно-правова база функціонування місцевих бюджетів.

4. Місцеве господарство та його роль у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого

самоврядування.

5. Новітні форми та інструменти залучення і використання фінансових ресурсів для реалізації проєктів розвитку регіонів і територіальних громад на засадах транспарентності.

6. Проблеми ефективного формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та шляхи їх вирішення.

Література: 2,3,4,5,17,18,21,22,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Фінансове забезпечення сфери житлово-комунальних послуг: основні засади державної політики

Мета: вивчити зміст права комунальної власності та склад об'єктів права комунальної власності; розглянути державну політику у сфері житлово-комунальних послуг; розглянути повноваження органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг; вивчити особливості організації та управління фінансами підприємств комунальної власності; розглянути особливості організації комунальних унітарних підприємств; визначити особливості формування тарифів на житлово-комунальні послуги; розглянути сучасні проблеми та визначити шляхи реформування житлово-комунального господарства в Україні.

Питання для обговорення:

1. Право комунальної власності та склад об'єктів права комунальної власності.
2. Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг.
3. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг.
4. Особливості організації та управління фінансами підприємств комунальної власності.
5. Комунальні унітарні підприємства.
6. Тарифи на житлово-комунальні послуги.
7. Проблеми та перспективи розвитку житлового і комунального комплексу територіальних громад.

Література: 2,3,5,6,17,18,19,21,23,25.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Формування дохідної частини місцевих бюджетів

Мета: вивчити сутність та значення доходів місцевих бюджетів; охарактеризувати доходи місцевих бюджетів за бюджетною класифікацією; вивчити нормативи зарахування доходів до місцевих бюджетів різних видів; розглянути склад доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів; визначити шляхи зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів України.

Питання для обговорення:

1. Сутність та соціально-економічне значення доходів місцевих бюджетів.
2. Характеристика доходів місцевих бюджетів.
3. Нормативи зарахування доходів до місцевих бюджетів різних видів.
4. Склад доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів.
5. Шляхи зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів України.

Література: 2,3,4,5,17,18,21,23

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Місцеві податки і збори як джерело фінансових ресурсів місцевих бюджетів

Мета: вивчити зміст, ознаки та історичні витоки місцевого оподаткування; розглянути класифікацію місцевих податків і зборів; охарактеризувати місцеві податки і збори в Україні та механізм їхнього адміністрування; визначити шляхи підвищення фіскального значення місцевих податків і зборів та їх ролі у реалізації політики органів місцевого самоврядування.

Питання для обговорення:

1. Історія місцевого оподаткування у світі та Україні.
2. Трактатування сутності місцевих податків і зборів.
3. Теоретичні основи класифікації місцевих податків і зборів.
4. Характеристика місцевих податків і зборів та практика їх справляння в Україні.
5. Шляхи підвищення фіскального значення місцевих податків і зборів.

Література: 2,3,5,17,18,21,23,24.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання місцевих бюджетів

Мета: вивчити сутність бюджетного федералізму та його вплив на місцеві фінанси; з'ясувати зміст міжбюджетних відносин і бюджетного регулювання, розкрити їх роль у функціонуванні місцевих бюджетів; розглянути порядок розмежування видатків між бюджетами; розглянути методи бюджетного регулювання вивчити види та порядок надання бюджетних трансфертів місцевим бюджетам; розглянути порядок горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

Питання для обговорення:

1. Бюджетний федералізм: зміст та вплив на місцеві фінанси.
2. Зміст міжбюджетних відносин та особливості їх організації. Реформа міжбюджетних відносин в Україні.
3. Бюджетне регулювання та його методи.
4. Порядок розмежування видатків між бюджетами.
5. Класифікація та порядок надання бюджетних трансфертів.

Література: 2,3,5,6,7,18,19, 21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема: Місцеві запозичення та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів

Мета: вивчити досвід становлення і розвитку системи місцевих запозичень в Україні; розглянути чинне нормативно-правове забезпечення здійснення місцевих запозичень; охарактеризувати види і форми місцевих позик; розглянути етапи випуску облігацій місцевих позик у разі їх відкритого (публічного) розміщення; вивчити зміст і методи управління місцевим боргом; розглянути місцеві гарантії та умови їх надання органами місцевого самоврядування.

Питання для обговорення:

1. Економічний зміст та види місцевих запозичень.
2. Організаційні засади функціонування і нормативно-правове регулювання місцевих запозичень.
3. Боргова політика органів місцевого самоврядування та управління місцевим боргом.
4. Проблеми та перспективи розвитку місцевих запозичень в Україні.

Література: 2,3,5, 7,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема: Планування і порядок фінансування видатків місцевих бюджетів

Мета: вивчити склад та класифікацію видатків місцевих бюджетів; розглянути структуру видатків місцевих бюджетів за функціональною, економічною, відомчою та програмною класифікаціями; охарактеризувати тенденції формування видатків місцевих бюджетів України; вивчити порядок планування видатків установ, які фінансуються з місцевих бюджетів; розглянути програмно-цільовий метод планування видатків місцевих бюджетів.

Питання для обговорення:

1. Склад видатків місцевих бюджетів та їх класифікація.
2. Тенденції формування видаткової частини місцевих бюджетів України.
3. Інвестиційна складова місцевих бюджетів.
4. Програмно-цільовий метод планування видатків місцевих бюджетів.

Література: 2,3,5, 7,18,21,23.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2: ДЕМОКРАТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Тема: Бюджетний процес на місцевому рівні

Мета: розкрити порядок організації бюджетного процесу на місцевому рівні; розглянути нормативно-правові акти, що регламентують бюджетний процес в Україні; охарактеризувати стадії бюджетного процесу місцевих бюджетів; визначити учасників бюджетного процесу на місцевому рівні та розпорядників і одержувачів коштів місцевого бюджету.

Питання для обговорення:

1. Зміст і нормативно-правове забезпечення бюджетного процесу на місцевому рівні.
2. Характеристика стадій бюджетного процесу на місцевому рівні.
3. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження.
4. Розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів у банках.

Література: 2,3,4,5, 7,14,18,21,22.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Тема: Формування проекту місцевого бюджету

Мета: вивчити особливості бюджетного планування на місцевому рівні; визначити зв'язок стратегічного і поточного бюджетного планування; розглянути методи бюджетного планування і прогнозування; вивчити зміст програмно-цільового методу бюджетного планування; розглянути бюджетні програми; ознайомитися з порядком розрахунку показників доходів і видатків місцевих бюджетів; визначити особливості планування видатків за функціональною ознакою та напрямки вдосконалення бюджетного планування на місцевому рівні.

Питання для обговорення:

1. Особливості бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів.
2. Методи бюджетного планування і прогнозування.
3. Планування доходів місцевих бюджетів.
4. Планування видатків місцевих бюджетів.
5. Проблеми вдосконалення бюджетного планування на місцевому рівні.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

Тема: Мехізми залучення громадськості до бюджетного процесу

Мета: вивчити сутність принципу транспарентності органів влади, інструменти комунікації органів влади з громадськістю; розглянути бюджетні слухання як елемент бюджетного процесу на місцевому рівні та участь громадян у дорадчих та консультативних органах; ознайомитися з практикою звітувань розпорядників бюджетних коштів; визначити нові можливості Інтернету та соціальних мереж у налагодженні тісних зв'язків місцевої влади з громадськістю.

Питання для обговорення:

1. Принцип транспарентності органів місцевого самоврядування та шляхи його забезпечення.
2. Бюджетні слухання як елемент бюджетного процесу на місцевому рівні.
3. Практика проведення звітувань розпорядників бюджетних коштів.
4. Інструменти комунікації органів місцевого самоврядування з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації.
5. Використання Інтернету та соціальних мереж у комунікації місцевої влади з громадськістю.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15

Тема: Формування і реалізація бюджетів участі

Мета: вивчити історію виникнення бюджету участі та тенденції формування бюджетів участі у світі; розглянути тенденції розвитку бюджетів участі в Україні; охарактеризувати етапи формування та реалізації бюджету участі та вимоги до проектів, що подаються на фінансування з місцевого бюджету; визначити проблеми функціонування бюджетів участі в Україні та шляхи їх вирішення.

Питання для обговорення:

1. Історія виникнення бюджету участі та вектори його впливу на соціально-економічне становище громад.
2. Тенденції практики складання бюджетів участі в Україні.
3. Характеристика етапів формування та реалізації бюджету участі.
4. Проблеми функціонування бюджетів участі в Україні та шляхи їх вирішення.

Література: 2,3,5,14, 16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 16

Тема: Основи складання бюджету для громадян

Мета: вивчити необхідність та зміст бюджетів для громадян в контексті забезпечення прозорості бюджетного процесу та налагодження ефективних комунікацій влади і громади; розглянути вимоги до інформації, яка використовується для складання бюджету для громадян; ознайомитися з практикою складання бюджету для громадян в Україні на рівні місцевого самоврядування; визначити напрямки розвитку технологій складання бюджету для громадян.

Питання для обговорення:

1. Бюджет для громадян як інструмент забезпечення прозорості бюджетного процесу.
2. Інформація, яка використовується для складання бюджету для громадян.
3. Практика складання бюджету для громадян в Україні на місцевому рівні.
4. Напрямки розвитку технологій складання бюджету для громадян.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 17

Тема: Бюджетна прозорість як елемент демократичного врядування

Мета: вивчити суть і значення принципу бюджетної прозорості; розглянути нормативно-правове забезпечення бюджетної прозорості в Україні, міжнародні та вітчизняні підходи до визначення рівня бюджетної прозорості; охарактеризувати бюджетні документи і вимоги до інформації; проаналізувати стан бюджетної прозорості в Україні; визначити шляхи підвищення рівня бюджетної прозорості в Україні.

Питання для обговорення:

1. Суть і значення принципу бюджетної прозорості.
2. Моніторинг бюджетної прозорості Міжнародним бюджетним партнерством.
3. Бюджетні документи і вимоги до інформації.
4. Стан бюджетної прозорості в Україні.
5. Моніторинг бюджетної прозорості громадськими організаціями України.

Література: 2,3,5,14,16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 18

Тема: Контроль за використанням бюджетних коштів на місцевому рівні

Мета: вивчити зміст, завдання і принципи фінансового контролю на місцевому рівні; об'єкти та суб'єкти фінансового контролю; розглянути попередній, поточний і наступний фінансовий контроль; охарактеризувати органи управління, які наділені контрольними повноваженнями у сфері місцевих фінансів; розглянути повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансового контролю; сутність і роль відомчого і внутрішнього контролю в системі місцевих фінансів; зміст та інструменти громадського контролю на місцевому рівні в умовах демократизації суспільного життя.

Питання для обговорення:

1. Зміст, принципи та завдання фінансового контролю на місцевому рівні.
2. Повноваження органів державного управління у сфері фінансового контролю на місцевому рівні.
3. Відомчий і внутрішній фінансовий контроль на місцевому рівні.
4. Громадський фінансовий контроль і його роль в управлінні місцевими фінансами.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 19

Тема: Корупційні ризики в місцевому самоврядуванні як перешкода для ефективності викорисатння бюджетних коштів

Мета: визначити основні негативні наслідки поширення корупції у сфері місцевих фінансів; розглянути антикорупційне законодавство в Україні; охарактеризувати корупційні ризики у різних сферах функціонування місцевих фінансів; визначити напрями мінімізації корупційних ризиків та усунення їх негативних наслідків у сфері місцевих фінансів.

Питання для обговорення:

1. Сутність явища корупції та її негативні наслідки у сфері місцевих фінансів.
2. Антикорупційне законодавство в Україні.
3. Корупційні ризики у різних сферах функціонування місцевих фінансів.
4. Напрями мінімізації корупційних ризиків та усунення їх негативних наслідків у сфері місцевих фінансів.

Література: 1,2,11,14,16,17,18,21,23.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 20

Тема: Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. Місцеві фінанси зарубіжних країн

Мета: розглянути найважливіші міжнародні стандарти організації місцевих фінансів; вивчити склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн, доходи і видатки місцевих бюджетів, фінансове вирівнювання та його роль у розвитку територій, місцеве оподаткування, практику комунального кредиту у зарубіжних країнах; вивчити сутність бюджетного федералізму та функціонування системи міжбюджетних трансфертів за кордоном; ознайомитися з особливостями організації фінансів зарубіжних муніципальних підприємств; формами залучення громадян до управління місцевими справами в зарубіжних країнах.

Питання для обговорення:

1. Міжнародні та європейські стандарти організації місцевих фінансів.
2. Формування доходів і здійснення видатків з місцевих бюджетів зарубіжних країн.
3. Фінансове вирівнювання та його роль у розвитку зарубіжних країн.
4. Місцеве оподаткування за кордоном.
5. Світовий досвід здійснення місцевих запозичень.
6. Міжбюджетні трансферти за кордоном.
7. Особливості організації фінансів муніципальних підприємств за кордоном.

Література: 2,3,5,17,18,21,23.

6.ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ

Мета тренінгу з дисципліни «Місцеві фінанси» – формування у студентів навиків у сфері управління місцевими фінансами і фінансами комунального сектора, бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів, виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками, контролю за бюджетними коштами на місцевому рівні, застосуванні форм громадської участі у бюджетному процесі та забезпеченні його прозорості. Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем «бакалавр».

Проведення тренінгу дозволяє забезпечити засвоєння теоретичних знань, отриманих в процесі навчання; виробити у студентів навички роботи з документами, які використовуються у бюджетному процесі на місцевому рівні; інтегрувати теоретичні знання і практичні навички у єдиний комплекс відповідно до потреб сучасного ринку праці.

Організація і порядок проведення тренінгу

1. *Вступна частина.* Актуалізація теми тренінгового заняття та структуризація процесу його проведення. Ознайомлення студентів з метою тренінгу, його завданнями, процедурою проведення, очікуваними результатами. Представлення програми тренінгу.
2. *Організаційна частина.* Встановлення правил проведення тренінгу, формування робочих груп студентів, визначення завдань та розподіл ролей. Забезпечення учасників тренінгу роздатковими матеріалами: таблицями, бланками документів, алгоритмами проведення, інструкціями.

3. *Практична частина.* Виконання тренінгових завдань у групах із використанням базових та інноваційних методів проведення тренінгу за визначеною темою (проблемою). Підготовка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання.
4. *Підведення підсумків.* Презентація практичної роботи в групах. Обговорення результатів виконання завдань, обмін думками з проблематики теми тренінгу, підведення підсумків, оцінка результативності роботи в групах та досягнення поставлених цілей тренінгу.

Тематика тренінгу

1. Аналіз динаміки і структури доходів і видатків конкретного місцевого бюджету.
2. Виявлення причин невиконання запланованих показників конкретного місцевого бюджету.
3. Аналіз рішення органу місцевого самоврядування щодо проекту конкретного місцевого бюджету, місцевих податків і зборів на предмет відповідності чинному законодавству.
Кожне завдання тренінгу оцінюється окремо за 100 бальною шкалою.

7.САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студентів полягає у підготовці презентаційних виступів, що оцінюються за 100-бальною шкалою і визначається як сукупність питомої ваги кожної складової:

- 80% - підготовка презентації;
- 20% - захист презентації.

Обговорюються результати виконання завдань.

Тематика презентацій:

1. Історичні аспекти становлення місцевих фінансів в Україні.
2. Особливості державної регіональної політики в країнах ЄС.
3. Зарубіжний досвід децентралізації влади.
4. Секторальні реформи та завдання фінансової політики на місцевому рівні.
5. Фандрайзинг як інструмент формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.
6. Шляхи вирішення проблем розвитку місцевого господарства в умовах бюджетної децентралізації.
7. Практика розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи і видами місцевих бюджетів.
8. Історія місцевого оподаткування у світі та Україні.
9. Бюджетний федералізм, його суть та вплив на організацію місцевих фінансів.
10. Історичні аспекти розвитку місцевих запозичень в Україні.
11. Соціальна спрямованість місцевих бюджетів (на прикладі конкретного місцевого бюджету).
12. Бюджет розвитку місцевих бюджетів та проблеми його функціонування.
13. Практика звітування головних розпорядників бюджетних коштів на місцевому рівні.
14. Проблематика застосування програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів.
15. Організація бюджетних слухань (на прикладі конкретного населеного пункту).
16. Моніторинг процесу формування і реалізації бюджету участі (на прикладі конкретного місцевого бюджету).
17. Оцінка доступності інформації у бюджетах для громадян (на прикладі конкретного населеного пункту).
18. Формування нормативної бази транспарентності публічних фінансів на міжнародному рівні.
19. Розвиток форм громадського контролю місцевих фінансів.
20. Роль громадськості у попередженні корупційних ризиків у сфері місцевих фінансів
21. Місцеві бюджети, місцеве оподаткування та муніципальні позики в зарубіжних країнах.
22. Формування нормативної бази транспарентності публічних фінансів на міжнародному рівні.

8. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- оцінювання результатів тренінгу;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- екзамен.

9. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Місцеві фінанси» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15%	40%
<i>Поточне оцінювання</i>	<i>Модульний контроль 1</i>	<i>Поточне оцінювання</i>	<i>Модульний контроль 2</i>	<i>Тренінг</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Екзамен</i>
Оцінка визначається як середнє арифметичне за поточне оцінювання (заняття 1-8)	Модульна робота, яка охоплює теми 1–8. Тестові завдання (10 тестів по 4 бали за тест) – макс. 40 балів. 2 теоретичних питання – макс. 60 балів.	Оцінка визначається як середнє арифметичне за поточне оцінювання (заняття 9-20)	Модульна робота, яка охоплює теми 9–20. Тестові завдання (10 тестів по 4 бали за тест) – макс. 40 балів. 2 теоретичних питання – макс. 60 балів.	Оцінка визначається як середнє арифметичне за виконання трьох завдань під час тренінгу	Оцінюється рівень виконання самостійного завдання як цілісного наскрізного завдання	Тестові завдання (10 тестів по 4 бали за тест) – макс. 40 балів. 2 теоретичних питання – макс. 60 балів.

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ:

За шкалою ЗУНУ	За ціональною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

8. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАС НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-20
2.	Проекційний екран	1-20
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome, Firefox)	1-20
4	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-20
5	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-20
6	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-20
7	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. д.)	1-20

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Возняк Г. В., Коваль В. М. Видатки місцевих бюджетів через призму війни в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; ред. кол. : відп. ред. І.З. Сторонянська. Львів, 2022. Вип. 2(154). С. 9-14. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20222\(154\)/sep20222\(154\)_009_VoznyakH,KovalV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20222(154)/sep20222(154)_009_VoznyakH,KovalV.pdf)
2. Возняк Г., Мульська О., Патицька Х., Раделицький Ю. Фінансові дисбаланси та їхній вплив на розвиток регіонів України в умовах економічної нестабільності. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. 1(42), 240–249. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3706>
3. Возняк Г. В., Патицька Х.О. Бюджетні детермінанти забезпечення стійкості територіальних громад: воєнна адаптація та орієнтири повоєнного відновлення. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 81-96.
4. Гринчишин І. М. Добробут територіальної громади: фінансове забезпечення в умовах нової парадигми регіонального розвитку / за наук. ред. І. З. Сторонянської; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2020. 380 с.
5. Кириленко О. Фінансова самодостатність територіальних громад: сутність та умови забезпечення. *Світ фінансів*. 2022. № 4. С. 68-86. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1559/1567>
6. Кириленко О., Баранець Я. Досвід забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Вісник ТНЕУ*. 2020. №3. С. 54. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1153>
7. Кириленко О., Жадан О. Підвищення прозорості та обґрунтованості використання бюджетних коштів. *Світ фінансів*. 2021. № 3. С. 23-37. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1457/1463>
8. Кульчицька Н. Є. Використання освітніх кластерів для управління фінансовим забезпеченням розвитку освіти на муніципальному рівні. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 4. 2023. С. 111-118
9. Кульчицька Н.Є. Концептуальні засади формування і функціонування бюджетного механізму розвитку муніципальної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Випуск 40. С. 55-62
10. Кульчицька Н.Є. Специфіка управління бюджетними ризиками сталого розвитку регіону. *Гроші, фінанси і кредит*. 2021. № 6. С. 62-68.
11. Легеза Ю.О. Децентралізація податків та зборів як гарантія соціально-економічного розвитку територіальні громади. 2023. № 4(11). С.100-103
12. Левандівський О. Т., Баланюк І. Ф., Сас Л. С., Смушак М. В., Гаврик О.Ю. Управлінські підходи в формуванні місцевого бюджету територіальної громади на основі податкових надходжень. *Науково-виробничий журнал. Агросвіт*: № 6. 2024. С. 37–44. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/10796>
13. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2020. 440 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/339.pdf>
14. Луніна І. О. Потенціал публічних фінансів для забезпечення видатків воєнного періоду та поствоєнного відновлення України. *Фінанси України*. 2022. № 8. С. 7–26. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr.2022.08.007>
15. Пасічний М.Д., Обухов Р.О. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку. *Бізнес-Інформ*. 2024. №4. С.221-229.
16. Скрипник Г.О., Якименко В.П. Місцеві бюджети: сучасний стан та особливості формування. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3880>
17. Сторонянська І. З., Бенюк Л. Я., Мединська Т. В. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 53-70.

18. Стратегія розвитку Тернопільської області URL: <https://surl.li/hnfcuk>
19. Цимбалюк І.О., Павліха Н.В., Корнелюк О.А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентноспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2937>
20. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування: концептуалізація, практика та пріоритети : монографія / М. І. Карлін, В. І. Проць, Н. В. Проць. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 252 с.
21. Шмигель О.Є. Особливості оподаткування благодійної допомоги. *Суспільство в умовах емерджентного розвитку*: кол.моногр. / за ред. канд. екон. наук, доц. Н. Є. Кульчицької. Чортків: ЗУНУ, 2023. С. 309-319.
22. Шмигель О.Є. Місцеві фінанси України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи подолання кризових явищ. *Інноваційна економіка*. 2024. №3. С. 119-125. <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1284/1399>
23. Voznyak H., Mulska O., Kloba T., Kloba L. (2021). Assessing and strengthening budgetary security of regions and their amalgamated hromada in an unstable economy: A case for Ukraine. *Public and Municipal Finance*, 10 (1), 138-150. DOI: [10.21511/pmf.10\(1\).2021.11](https://doi.org/10.21511/pmf.10(1).2021.11)
24. Lobodina Z., Kizyma T., Demianyshyn V., Berezka K., Savchuk S. Participatory budgeting in the context of behavioural finances. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Том. 5 (46). С. 109–125. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3886/3661>
25. Lysiak L., Kachula S., Hrabchuk O., Ziuzin V. [Development of corporative social responsibility and financing of social programs: regional aspect](https://www.hrpub.org/download/20211130/UJAF33-12225345.pdf). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. - Magnanimitas*. 2021. Volume 11/01 (XV). Pp. 73-82. URL: <https://www.hrpub.org/download/20211130/UJAF33-12225345.pdf>